

УДК 378.011.3-051:81'243(485)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ШВЕЦІЇ

Сілютіна І.О., аспірант
кафедри професійної освіти

*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»*

У статті розглядаються основні складові професійної підготовки шведських учителів іноземних мов до іншомовного спілкування. Такими є адаптивний характер підготовки педагогів; добір навчальних дисциплін, покликаних сприяти формуванню соціокультурної компетентності; зарубіжні стажування; визначеність змісту навчання нормативно-правовими документами.

Ключові слова: професійна підготовка, вчителі іноземних мов, комунікативна компетентність, іншомовне спілкування, полілінгвізм, навички невідготовленого мовлення.

В статье рассматриваются основные составляющие профессиональной подготовки шведских учителей иностранных языков к иноязычному общению. Таковыми являются адаптивный характер подготовки педагогов; подбор учебных дисциплин, призванных способствовать формированию социокультурной компетентности; зарубежные стажировки; определенность содержания обучения нормативно-правовыми документами.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учителя иностранных языков, коммуникативная компетентность, иноязычное общение, полилингвизм, навыки неподготовленного вещания.

Silyutina I.O. FEATURES OF PROFESSIONAL PREPARATION OF TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES IN THE HIGHER EDUCATION SYSTEM OF SWEDEN

In the article the main components of professional preparation of teachers of foreign languages for foreign-language communication in Sweden is considered. These are: adaptive nature of the training of teachers; selection of subjects designed to promote socio-cultural competence; overseas training; certainty content of teaching legal documents.

Key words: professional preparation, teachers of foreign languages, communicative competence, foreign language communication, palms, skills untrained broadcasting.

Постановка проблеми. Розширення міжнародних зв'язків України, прийняття її у світове співтовариство, приєднання до Болонського процесу і вступ країни до міжнародних організацій підвищили значущість володіння іноземними мовами в нашій державі. Країна й суспільство відчують гостру потребу в людях, які на професійному рівні володіють іноземними мовами, є інформованими в суміжних дисциплінах, компетентних професіоналів своєї справи. Вільне практичне володіння іноземними мовами стало сприйматися як особистісно значуще досягнення людини. Іноземна мова виконує функції засобу спілкування, взаєморозуміння, впливу і взаємодії людей та соціальних груп, народів між собою, засобу залучення до іншої національної культури.

Вивчення та викладання іноземних мов було змінене у багатьох європейських країнах відповідно до нових вимог і стандартів мовної політики Ради Європи. Зокрема, в останні десять років Рада Європи почала кілька проектів в Австрії, Німеччині, Італії, Нідерландах, Швеції, Фінляндії, Іспанії [7, с. 229]. Метою цих починань є розви-

ток полілінгвізму в Європі. Особливо варто виділити проекти «Сучасні мови: вивчення, викладання, оцінка. Загальноєвропейська модель» та «Мовна політика для полілінгвальної й полікультурної Європи» [3, с. 79]. Вони мають на меті спонукати розробки інструментів планування, що забезпечують загальну основу й термінологію для опису цілей, методів і підходів, навчоч, вправ та оцінки у викладанні мов.

У зрізі нашого дослідження вагомим є науково-практичний доробок Швеції, оскільки завдяки високому рівню професійної компетентності дипломованих фахівців, модернізованій системі освіти, сучасній інфраструктурі та значним інвестиціям у розвиток науки й техніки Швецію вважають однією із найпрогресивніших країн Європи та світу. Згідно з дослідженням 2012 року, здійсненим міжнародною компанією "Education First", яка оцінювала рівень володіння іноземною мовою в країнах світу за спеціальним показником – EF English Proficiency Index 2012, Швеція посіла перше місце за рівнем та якістю викладання іноземної мови (англійської) (значення індексу: 68,91) [4]. Розв'язання проблеми

якісної іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов в Україні передбачає не пряме запозичення зарубіжного досвіду, а ретельне вивчення теорії і практики педагогічної підготовки вчителя у ВНЗ розвинених країн із демократичними традиціями і адаптацію прогресивних ідей з урахуванням специфіки освіти. Зазначені чинники й визначають актуальність дослідження.

У педагогічній освіті Швеції вже розв'язано багато проблем, що стоять перед сучасною вітчизняною освітою: диференціація та індивідуалізація навчання майбутнього вчителя у ВНЗ, застосування сучасних технологій, запровадження альтернативних програм педагогічної підготовки в практику вищої педагогічної освіти. ВНЗ Швеції накопичили вагомий історичний досвід гуманістичного підходу до підготовки вчителя. Пошук шляхів підвищення якості його освіти у ВНЗ набув характеру загальнонаціонального й активно підтримується урядом Швеції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжний досвід змісту професійної підготовки вчителів досліджували Н. Авшенюк, В. Базуріна, А. Василюк, Г. Єгоров, С. Івашнова, Ю. Кищенко, О. Кузнецова, Н. Лавриченко, О. Локшина, Л. Ляшенко, Н. Махія, О. Матвієнко, О. Овчарук, О. Першукова, Л. Пуховська, А. Сбруєва, А. Соколова, Т. Харченко, В. Червонецький, В. Черниш, Н. Яцишина. Питанням організації освіти у Швеції займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, специфіку шкільної освіти розглядали Н. Абашкіна, М. Барбер, М. Бражник, Р. Ніфарін, І. Луговська, стан доуніверситетської професійної підготовки вивчав Е. Ісмаїлов, проблеми вищої школи досліджував Ю. Дерябін, різноманітні аспекти освіти дорослих студіювали В. Давидова, Т. Зотова, О. Огієнко, розвиток змісту шкільної іншомовної освіти вивчала Л. Мовчан, досвід реформування початкової школи Швеції досліджувала О. Ярова, проблему навчання іноземних мов у системі шкільної освіти Швеції порушували у своїх працях Б. Остранд, Г. Еріксон, Т. Ліндبلاد, У. Лундстрем, П. Малмберг та інші вчені.

Ряд робіт, спрямованих на пошук шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, присвячено підготовці майбутніх учителів іноземних мов, серед них слід назвати публікації й дисертаційні роботи В. Базуріної, О. Бігич, Н. Бориско, І. Гушлевської, О. Калініна, Т. Колодько, О. Малиновської, С. Ніколаєвої, О. Петрашук, Є. Соловйової та інших дослідників. Ці праці аналізують концепції та різні аспекти професійної підготовки майбутніх вчи-

телів іноземної мови, шляхи формування компетенцій, підготовки до рефлексивного управління процесом навчання школярів та продуктивної взаємодії з ними.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає у визначенні специфіки професійної підготовки до іноземного спілкування майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ Швеції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітній простір сучасних суспільств стає все більш багатовимірним. У Швеції діють близько 60 вищих навчальних закладів, найбільш престижними є університети міст Гетеборг, Лінчепінг, Лунд, Стокгольм, Умео, Упсала й Лулео. Високорейтинговими є такі спеціалізовані ВНЗ, як Каролінський медінститут, Шведський університет сільського господарства, Вища школа економіки [7, с. 230]. Існує структура виконавчої влади, що реалізує програму з підтримки обміну студентами та науковцями із зарубіжними країнами, – це Шведський Інститут.

Навчальний рік у шведському університеті складається з 2 семестрів: осіннього й весняного. Навчання зазвичай безкоштовне, але студент самостійно оплачує проживання й підручники. Іноземним студентам під час навчання не видається дозвіл на роботу. При вступі до університету важливою умовою є знання мови: англійської та (або) шведської. Викладання здійснюється шведською мовою, у деяких ВНЗ – англійською. Значна частина навчальної літератури пропонується англійською мовою. Потрібно надати сертифікат про успішне складання одного з міжнародних тестів: TOEFL, IELTS, MELAB, Cambridge First Certificate (англійська), TISUS (шведська) [5].

Для вступу в магістратуру необхідно закінчити 3 роки навчання (120 кредитів) за фахом. Навчання на рівні «магістр» триває 1 рік, за програмами в галузі інженерії – 1,5 роки. Для того, щоб отримати науковий ступінь, необхідно провчитися мінімум 4 роки й набрати за результатами оцінювання не менше 160 балів. Знання англійської мови обов'язкове (рівень підготовки залежить від програми). Шведські університети пропонують програми на отримання ступеня відповідно до європейських стандартів. Це включає ступені бакалавра, магістра й доктора філософії. Швеція використовує європейську систему накопичення й обчислення кредитів ESTS, де один рік стаціонарного навчання еквівалентний 60 ESTS-кредитам [1, с. 48].

У Швеції підготовка вчителів іноземних мов здійснюється вищими навчальними

зкладами, оскільки країна послідовно реалізує політику забезпечення навчання іноземних мов на рівні вищої освіти. Студентам відкрито доступ до факультативного вивчення іноземних мов. У доповіді «Підготовка вчителів іноземних мов: розвиток у Швеції» зазначено, що викладачі мов у вищих навчальних закладах зазвичай мають університетську освіту, проте в них недостатні знання дидактики (general teaching) та методики викладання іноземних мов (language teaching) [1, с. 59]. Більшість муніципалітетів констатують факт нестачі кваліфікованих учителів іноземних мов через вихід на пенсію літніх людей та складність залучення молоді до цієї діяльності (низька заробітна платня та порівняно невисока престижність професії) [7, с. 231].

Аналіз численних наукових публікацій, матеріалів про особливості іншомовної підготовки майбутніх учителів [5; 6, с. 22–25] доводить, що навчання іноземним мовам у ВНЗ Швеції за системою «бакалаврат – магістратура» сприяє підготовці конкурентоспроможних фахівців. Різні форми самостійної роботи та чіткий контроль її результатів сприяють більш ефективному розвитку творчих здібностей учнів. Наявність в університетах і коледжах Швеції курсів за вибором спонукає студентів до самостійності, чим забезпечується індивідуальний підхід [6, с. 27]. З іншого боку, це активізує роботу шведських викладачів із розширення, поглиблення тематики навчальних курсів для того, щоб зробити їх більш привабливими для студентів. Вважаємо, що зазначені позитивні сторони шведської вищої іншомовної педагогічної освіти можуть бути запозичені українськими ВНЗ.

Однією з найважливіших психологічних особливостей мовлення іноземною є його ситуативність [3, с. 78]. Комунікативні ситуації моделюють акти мовлення, типові для виділеної сфери спілкування. У навчальному процесі у ВНЗ Швеції викладач за допомогою студентів моделює ситуацію спілкування з усіма властивими їй параметрами і в такий спосіб розвиває у майбутніх учителів іноземних мов уміння використовувати мовні засоби відповідно до ситуацій. Мозок людини запам'ятовує пережиті ситуації і конструює майбутні, студент не лише реагує на ситуацію, але й, потрапляючи в неї, прогнозує мовленнєву поведінку, обираючи відповідний стиль. Моделювання комунікативних ситуацій дозволяє ефективно формувати навички непідготовленого мовлення у майбутніх викладачів іноземних мов [5].

Проблема комунікативної компетентності й ефективного моделювання комуні-

кативного впливу сьогодні знаходиться в центрі уваги шведських учених. Шведські програми, що визначають зміст підготовки викладачів іноземних мов до іншомовного спілкування, передбачають розвиток у студентів соціокультурної компетенції, яка включає такі компоненти: лінгвокраїнознавчий, соціолінгвістичний, соціально-психологічний і культурологічний. Підготовка вчителів іноземних мов до іншомовного спілкування включає курси з літератури країн досліджуваних мов. У Швеції для повноцінного оволодіння іноземною мовою майбутній учитель повинен не лише знати систему мови й мовлення, але й мати сформовані соціокультурні уміння й навички, розуміти культуру країн тих мов, що вивчаються.

У теорії та практиці підготовки до іншомовного спілкування майбутніх учителів іноземних мов у Швеції «не існує єдності у визначенні найбільш ефективних методів навчання цих предметів – перевагу віддають змішаним методам» [1, с. 59]. Підвищенню ефективності самостійної роботи студентів при вивченні іноземних мов як важливому напрямі системи підготовки майбутніх учителів значною мірою сприяє широке застосування різних технічних засобів навчання, включаючи сучасні комп'ютерні технології та ресурси мережі Інтернет. Запровадження новітніх мультимедійних технологій у практиці викладання іноземних мов є однією з найважливіших завдань українських ВНЗ.

Зміст професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов до іншомовного спілкування у ВНЗ Швеції визначається нормативно-правовими документами, визначеними урядом [7, с. 230]. Основними формами організації процесу підготовки до іншомовного спілкування є аудиторні практичні та лабораторні заняття. Принципово те, що організація підготовки педагогів до іншомовного спілкування в шведських вузах носить адаптивний характер: вона прагне пристосуватися до індивідуальних особливостей і запитів студентів і гнучко реагувати на соціокультурні зміни навколишнього середовища, що веде до адаптації учнів до умов життя, в особливості ринку праці [1, с. 58].

В Швеції однією із форм організації підготовки вчителів іноземних мов до іншомовного спілкування є тривалі закордонні стажування, які підтверджують свою результативність [6, с. 54]. Підготовка вчителів до іншомовного спілкування має на меті в рамках комунікативного підходу навчити студента вільно спілкуватися однією або декількома іноземними мовами і глибоко розуміти культуру країн досліджуваних мов.

Методика викладання іноземних мов у Швеції сьогодні переживає період пошуку нових ефективних шляхів [1, с. 23]. Такі шляхи шведські викладачі вбачають в індивідуалізації навчання, яка, на їхню думку, відповідає вимогам часу; а також у створенні методики навчання іноземним мовам, що дає змогу формувати стійкі комунікативно-мовленнєві вміння та навички, озброїти студентів мистецтвом володіння ситуацією спілкування й здатністю управляти процесом спілкування.

Висновки з проведеного дослідження. Професійна підготовка до іншомовного спілкування майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ Швеції здійснюється на високому рівні. Можливість отримання додаткової кваліфікації вчителя іноземних мов одночасно або після проходження бакалаврської програми з іноземної мови є проявом гнучкості та варіативності шведських навчальних планів. Надання часу на самостійну роботу сприяє ефективному розвитку творчих здібностей учнів та їх навичок отримання знань без сторонньої допомоги. Шведські програми передбачають розвиток у студентів соціокультурної компетенції. Організація підготовки педагогів носить адаптивний характер. Головною метою лінгвістичної підготовки майбутніх викладачів іноземних мов у Швеції є формування навичок непідготовленого мовлення. Важливим засобом формування компетенцій фахівця є закордонні стажування.

Отже, пріоритетним напрямом діяльності ВНЗ щодо подальшого вдосконалення

систем підготовки майбутніх учителів іноземних мов у ВНЗ України до іншомовного спілкування є створення оптимальної методики навчання іноземним мовам, що дасть змогу сформуванню стійкі комунікативно-мовленнєві вміння та навички, а також озброїти студентів мистецтвом володіння ситуацією спілкування й здатністю керувати процесом спілкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барбер М. Уроки аналізу кращих систем шкільного освіти / М. Барбер, М. Муршед ; пер. с англ. // Вопросы образования. – 2008. – № 3. – С. 7–60.
2. Бражник М. Достижения школьного образования в Финляндии / М. Бражник // Вопросы образования. – 2010. – № 3. – С. 258–264.
3. Гринюк С. Загальноєвропейська лінгвістична політика: шляхи впровадження / С. Гринюк // Наукові записки Нац. пед. ун-ту імені М. Драгоманова. – 2011. – Вип. 94. – С. 77–85.
4. Процько Є. Шкільний учитель іноземної мови / Є. Процько // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. – 2015. – № 3 (47). – С. 50–61.
5. Руднік Ю. Навчання іноземних мов у школах Швеції: організаційний дискурс / Ю. Руднік // Імідж сучасного педагога: наук.-практ. освіт.-попул. часоп. – 2013. – № 4. – С. 33–36.
6. Черниш В. Європейський досвід підготовки вчителя іноземної мови / В. Черниш. – К. : Ленвіт, 2008. – 64 с.
7. Antikainen A. In Search of the Nordic Model in Education / A. Antikainen // Scandinavian Journal of Educational Research 50. – 2006. – № 3. – P. 229–243.